

Araştırma Makalesi

ENDÜSTRİ MİRASININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ VE LONDRA COAL DROPS YARD ALIŞVERİŞ MERKEZİ ÖRNEĞİ

Semiha Selin ÖZTÜRK †, **Elif Kısar KORAMAZ** ††

† İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

†† İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0003-3546-0931>, <https://orcid.org/0000-0002-6859-8374>

†semihaselinozturk@gmail.com, ††ekkoramaz@ticaret.edu.tr

ÖZET

Endüstri yapıları, endüstri mirası kavramının uluslararası düzeyde tanınıp benimsenmeye başladığı tarihlere kadar kent içinde sağlıklı ve gereksiz alanlar olarak görülmekteydi. 1970'lerden sonra önemi anlaşılınca koruma çalışmaları başlamıştır. Koruma yaklaşımlarından biri olan yeniden işlevlendirme farklı ihtiyaçlar için kullanılabilir potansiyeline sahip yapılar için varlığını sürdürebilmelerinin çözümlerindedir. Geçmişte insanları çalışmak için bir araya getiren ve yaşam biçimini büyük ölçüde etkilemiş olan bu yapılar günümüzde özellikle yurtdışında kültür, eğitim, eğlence, konut gibi işlevlerle yeniden toplum kullanımına açılmış örnekleri ile çoğalmaktadır. Bu çalışmada literatürden endüstri mirasının önemi ve kent kullanımına yeniden açılması hakkında fırsatlar aktarılmıştır. Çalışmanın özgün bölümünde ise Londra'da büyük ölçekli bir proje kapsamında yer alan ve ticari amaçla kamusal kullanıma açılan Coal Drops Yard incelenmiştir. İçinde bulunduğu büyük çaplı dönüşüm projesinin hedeflediği kullanım şekli ile oluşturulan mekanlar ve tasarım müdahaleleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri mirası, yeniden işlevlendirme, toplumsal kullanım, Coal Drops Yard

ADAPTIVE REUSE OF INDUSTRIAL HERITAGE AND EXAMPLE OF SHOPPING CENTER: COAL DROPS YARD IN LONDON

ABSTRACT

Until the industrial heritage was recognized and adopted international, it was seen as unhealthy and unnecessary in the city. When its importance was understood after 1970s, conservation works have begun. As a conservation approach, adaptive reuse, is one of the solutions for them to survive for buildings that have the potential to be used for different needs. Adaptive reuse examples of the industrial buildings, which have gathered people together to work and have greatly influenced their way of life in the past, are increasing. These buildings have been re-opening to society with functions such as culture, education, leisure and housing in recent years. In the literature section of the study the importance of industrial heritage and opportunities adaptive reuse them for public are defined. In the original part of the study, the Coal Drops Yard, which is part of a large-scale regeneration project in London and opened to public use for commercial purposes, is examined. Design interventions with the intended use and created places of the large-scale transformation project was addressed.

Keywords: Industrial heritage, adaptive reuse, public use, Coal Drops Yard

Geliş/Received : 18.05.2020

Gözden Geçirme/Revised : 19.05.2020

Kabul/Accepted : 28.05.2020

1. GİRİŞ

Endüstrileşme döneminde fiziksel çevrede büyük değişimler meydana gelmiş ve kentlere endüstri yapıları kurulmuştur. Meydana gelen teknolojik gelişmelerle üretimde insan gücünün yerini makineler almıştır. Değişen üretim biçimiyle üretimin yapıldığı mekanlar da değişime uğramış, makine ölçeğinde endüstri yapıları inşa edilmiştir. Bu yapılar teknolojinin gelişmesiyle gerekli ihtiyacı karşılayamayınca terk edilmişlerdir. Toplumun bir dönemine tanıklık eden, bir araya gelip çalıştıkları yer olmanın ötesinde alışkanlıklarını ve yaşayış biçimlerine yön veren, oluşturduğu kültürel etkiler günümüzde de devam eden endüstrileşmenin kentler içindeki somut göstergeleridir. Bu değerleriyle endüstri yapıları ve üretim sürecinde yer alan her türlü kalıntının korunmasını amaçlayan endüstri mirası kavramı ortaya çıkmıştır.

Şehirlerin kalabalıklaşmasıyla kent içinde önemli konumlara sahip olan endüstri yapılarının ihtiyaç olan başka kullanımlar oluşturması önem kazanmıştır. Yeniden işlevlendirme eski binaların yıkımdan kurtarılması için bir araçtır (Ahunbay, 2017). Yapıların bütünsel olarak korunarak yeniden işlevlendirilmesi bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Yapının değişime adapte olması ve varlığını sürdürebilmesi için belirlenen işlev önemlidir. Yapının eski işlevi, mevcut çevresel ve ekonomik şartları ile mekânsal düzeni yeni işlev belirlemede etkili olmaktadır. Kent içinde farklılaşan mekan ihtiyacını karşılamaya yönelik, çağdaş ve kentsel boyutta verilen işlevlendirme kararları ile kamu kullanımına açılmaları kentsel bellekteki yerlerinin korunmasını sağlayan bir yaklaşım olacaktır.

Bu makalede Londra’da, yakın zaman içerisinde yeniden işlevlendirilerek bir alışveriş merkezine dönüştürülen “Coal Drops Yard” örneği incelenmektedir. Coal Drops Yard Alışveriş Merkezi, Londra’nın merkezindeki büyük ve uzun süredir devam eden Kings Cross dönüşüm projesi kapsamında ve bu bölgedeki yeniden geliştirme projeleriyle ilişkili olarak gerçekleştirilmiştir. Önceki zamanlarda kömür depoları olarak kullanılan, endüstri mirası niteliğindeki yapılar, çevresiyle bütüncül olarak ele alınmış ve yeniden işlevlendirilerek bir alışveriş merkezine dönüştürülmüştür. 2018 yılında tamamlanarak faaliyete geçen bu proje, endüstri mirasına müdahalede radikal yaklaşımı, lüks işletmelerin yenilikçi tasarıma sahip mekanları ve bu mekanlarda dönüşümün kapsayıcılığını vurgulayan canlı bir kamusal alan oluşturmak amacıyla herkese açık etkinliklere yer verilmesi bakımlarından ön plana çıkmakta ve özelleşmektedir. Coal Drops Yard’ın incelendiği bu makalede, endüstri mirasının bir ticari yapı olarak yeniden işlevlendirilmesinde etkili olan güncel yaklaşımlar ve tasarım özelliklerinin örneklendirilmesi amaçlanmıştır. Makale kapsamında ilk olarak endüstri mirası, korunması ve yeniden işlevlendirilmesiyle ilgili genel bilgiler verilmiştir. Ardından Coal Drops Yard Alışveriş Merkezi örneği, endüstriyel alanın tarihsel süreçteki gelişimi, dönüşüm sürecinde çevresindeki kentsel geliştirme projesiyle ilişkisi, yeniden işlevlendirme bağlamında yapılan mimari müdahaleler ve tasarım yaklaşımları açıklanmıştır.

2. ENDÜSTRİ MİRASI

Endüstri Devrimi insanların hayatını ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da etkilemiştir. Önceleri daha küçük birimlerde gerçekleşen üretimin büyük fabrikalara taşınması insanları bir araya getirmiş, yeni bir toplumsal düzen oluşmasına neden olmuştur. Bu yapılar zamanla değişen ekonomik şartlar ve gelişen teknoloji karşısında yeterli olamayıp terk edilmişlerdir. Üretim, daha geniş alan ihtiyacıyla şehirden uzağa taşınmış, şehir içinde işlevini yitiren yapılar ise atıl kalmış, buldukları çevrede güvensiz mekanlar haline gelmişlerdir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren endüstriyel değerlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıyla endüstri mirası kavramı ortaya çıkmıştır.

Marilyn Palmer ve Peter Neaverson (1998)’a göre endüstri mirası olarak öneminin anlaşılmasına kadar, geri teknoloji ve kötü çalışma şartlarının simgesi olarak görülen endüstri yapılarının temizlenmesi gerektiği düşünüüyordu (Kıraç, 2001). İşlevini yitirmiş endüstri yapıları ‘çirkin’, ‘kirli’, ‘kent sağlığını ve ekonomiyi tehdit eden’, ‘çağdışı’ olarak tanımlanmış, kent içinde buldukları konum ve geniş arazilerinin değerli olmasıyla farklı amaçlı inşaatlar yapılmak üzere yıkılmaları istenmiştir (Severcan, 2012). Bu alanların korunmasına yönelik ilk farkındalık İngiltere’de ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1955’e Michael Rix tarafından kullanılan ‘endüstri arkeolojisi’ terimi endüstri yapılarını koruma amacıyla yapılan araştırma, ortaya çıkarma, belgeleme işlemlerini tanımlamaktadır. Bu anlayışın uluslararası boyut kazanmasıyla ortaya çıkan ‘endüstri mirası’ kavramı ise, belirli tarihsel nitelik ve önem taşıyan bir endüstri yapısı ile ilişkili her varlığı ifade etmektedir. Endüstri mirası kavramı 1970’lerden bu yana endüstrileşmeyi deneyimlemiş ülkelerde ilgi gören bir yaklaşım olmuştur. (Köksal 2005; Saner 2012).

Endüstri mirası fikrinin öneminin artmasıyla endüstriyel alanların korunması, tahribatın engellenmesi ve geleceğe aktarılmasıyla ilgili çalışmalar yapmak üzere uluslararası kurumlar kurulmuştur. Bu alanda en önemli kurumlardan

olan TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) 1973-1978 yılları arasında kurulmuş ve 2000 yılından beri ICOMOS'un (the International Council on Monuments and Sites) endüstri mirasının araştırılması ve korunması alanında uzman danışmanı konumundadır. 2003'te hazırladığı Nizhny Tagil Tüzüğü'ne göre endüstri mirası; tarihi, teknolojik, mimari, toplumsal ve bilimsel değere sahip endüstriyel kültür kalıntılarında oluşmaktadır. Bu kalıntılar binalar, makineler, atölyeler, değirmenler, fabrikalar, maden tesisleri, enerji üretilen, iletilen ve kullanılan yerler, ulaşım ve tüm altyapısı ile birlikte endüstri ile ilgili toplumsal aktiviteler için kullanılan konaklama, ibadethane ve eğitim yapılarını kapsamaktadır. Ayrıca tüzükte endüstri mirasının geçmişte toplum yaşamının bir parçası olarak sosyal değere sahip olduğu ve kimlik duygusu sağladığı; mimari yapı açısından ise teknolojik, bilimsel ve estetik değer taşıdığı belirtilmiştir (UNESCO, 2003). Endüstri mirasının kalıntıları gelişmişliğin kanıtı ve geçmişi anlamada birer kaynaktır. Endüstri uygarlığının tüm hayatını ve çalışmasını kapsamakta; toplumsal, kültürel ve ekonomik nitelikleri ile korunmayı gerektirmektedir (Kıraç, 2001).

2.1. Endüstri Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi

Korunması gereken yapıların varlığını sürdürebilmesi için toplumdaki soyutlanmayıp, yeniden çevresiyle etkileşimi sağlayacak güncel işlevlerle değerlendirilmesi gerekmektedir. Belirli bir birikimin ifadesi olan tarihi çevreler sürekli yenilenme ve değişim içindedir. Bu değişim sonucu kültürel kimliklerini çağdaş gereksinimlere adapte edebildikleri ve sürdürebildikleri sürece önem kazanmaktadırlar (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007). Kullanılmayan yapıya işlev kazandırıp kent hayatına kavuşturmak, yapıyı topluma yararlı kılmak ve çevrenin de ondan yararlanmasını sağlamak yeniden işlevlendirilmenin amacını oluşturmaktadır (Başa, 2007).

Sosyokültürel önemleri, inşa edildikleri dönemin teknolojisinin göstergesi olan donatıları, sağlam strüktür, mimari ve estetik özellikleri ile günümüzde kent içinde sahip oldukları konum endüstri yapılarının korunmaya değer miras varlıkları olduklarının kanıtıdır. İşlevini yitirip terk edilmiş endüstri yapıları atıl durumları ile çevreleri tarafından bakımsız ve tehlikeli olarak nitelendirilebilmektedir. Mimari değişikliklere olanak tanımaları ve çevresel özellikleriyle kendilerine özgü potansiyelleri ortaya koyan yapıların güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek kente katılımı sağlanmalıdır. Bu durumla ilgili Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde "Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir." ifadesiyle yer almaktadır (Venedik Tüzüğü). Bu bağlamda endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi, korunup bakımlarının yapılmasıyla birlikte çevresel kazanımlar sağlayacak çözüm yolunu oluşturmaktadır. Bu çalışmalarla kent yaşamına kullanım çeşitliliği getirerek canlılık katacak ve kent kimliğindeki simgesel ve duygusal değerleri korunup gelecek nesillere aktarımını sağlayacaktır. Böylece kullanıcı ile mekan etkileşimi mimari, ekonomik ve kültürel sürdürülebilirliğe katkıda bulunur.

Severcan (2012), endüstri mirasının korunması ve yeniden işlevlendirilmesinin kentlerimiz için buldukları konum, kapladıkları açık alan, içerdikleri yapı stoku, sembolik, anıtsal, mimari özellikleri ve kamuya karşı duyulan sorumluluk duygusu açısından önem taşıdığını belirtmiştir (Severcan, 2012). İşlevini kaybetmiş korunmaya değer bir yapının kullanılması genel olarak kültürel, çevresel ve ekonomik yarar sağlamaktadır. Bir toplumun geçmişine ait izler, o toplumun tarihi gelişimi hakkında bilgi verir. Geçmiş ve gelecek hakkında bağ kurabilmeyi sağlar. Bu ortamda yaşayan bireylere duygu ve düşünce açısından olumlu katkılarda bulunur (Kuban, 2000). Kolektif hafızayı korur, güven ve gurur duygusu sağlar (Mengüşoğlu ve Boyacıoğlu). Toplum için anlam ifade eden endüstri yapılarının kimlik ve tarihi dokusu korunarak yeniden işlevlendirilmeleriyle toplumun geçmişine iletişim kurabildiği mekanlar oluşturulur. Bu da tarih bilincinin artmasına ve kamusal belleğin sürekliliğin sağlanmasına yardımcı olur. Yapının güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi kentsel dokuyu olumlu etkiler ve toplumda estetik algı oluşturur, nitelikli sosyal ve kültürel çevre oluşumuna katkı sağlar.

2.2. Endüstri Mirasına Yapısal Müdahale

Endüstri mirasının geleceğe aktarılması, yapıları uygun bir işlevle kent hayatına kazandırmakla birlikte özgün kimliklerinin korunmasıyla sağlanabilir (Köksal, 2005). Endüstri yapısının verilecek yeni işleve adapte edilebilirliği mimari değerlerine uygun bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirme sürecinde yapılacak müdahaleler belgelere dayalı tarihsel araştırma, rölöve ve restitüsyon çalışmaları sonrası onarıp güçlendirme şeklindedir. Müdahaleler gelecekteki kullanım değişiklikleri göz önüne alınarak geri dönülebilir olmalıdır. Oluşturulan mekan organizasyonunda ihtiyaç ve tasarım doğrultusunda eklenecek veya kaldırılacak sirkülasyon, bölücü eleman ve varsa zorunlu ekler yapının algılanmasını ve kimliğini etkileyecek şekilde olmamalıdır. Yapının korunmuşluk düzeyi müdahalenin derecesini belirlemektedir. Tahribata uğrayıp zarar görmüş yapılar daha cesur tasarımlara olanak verebilir (Kuban, 2000). Mevcut mekânsal özellikler, plan şeması ve hacmine uymayacak işlev, yapıda büyük müdahaleleri gerektirebilir. Engin'in (2009), Altınoluk'tan (1998) aktarımına göre yapı tek bir hacimden, tekrarlanan hacimlerden oluşabilir ya da karmaşık bir plan

gösterebilir. Mekânsal şema, seçilecek işlevle doğrudan ilgilidir. Farklı yapı biçimlerinin farklı işlevler için kullanılması gerekmektedir (Altınoluk, 1998). Tek bir hacimden oluşan mekanı bölerek ya da bölüntülü mekanı boşaltmak yapının özgün niteliğini kaybetmesine neden olur. Yapının strüktürel ve hacimsel durumu mekanda yapılacak aktivite ve oluşacak insan topluluğunu karşılayacak düzeyde olmalı, verilecek kararlarda biçimleniş, malzeme, doku ve ilk işlev birlikte düşünülmelidir.

2.3. Toplum Kullanımı

Endüstri yapıları kapladıkları açık alanla kamusal hayatı destekleyen bir işlevle kent içinde bir nefes alma noktası sunabilir (Severcan, 2012). Kent içinde kalmış yoğun nüfuslu bölgelerde ya da su kenarındaki konumlarıyla çevresinde oluşabilecek ihtiyaçları karşılayıp yeniden kentle bütünleşmeleri sağlanabilir. Yeniden işlevlendirilen endüstri yapıları, kent içinde farklılaşan mekan ihtiyacını karşılayacak, sürekli aktif kullanımı sağlayacak işlevler seçilmelidir. Kent içinde gelişim projeleriyle ele alınmalı ve gerekli ulaşım altyapısını sunabilmelidir (Elhan 2009; Tolga, 2006). Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde ilk akla gelen işlev yapıların fiziki bütünlüğüne en az müdahale edecek ve korunmasını sağlayacak müze olarak kullanılmalıdır (Köksal, 2015). Ancak kullanım sürekliliği ve bağlamsal yarar sağlamak amacıyla farklı işlevsel çözümler ile çekim merkezi oluşturabilecek kaliteli tasarımlar sunulabilir. Çevrenin sosyal yapısını etkilemeyecek, alışkanlıklarını değiştirmeyecek, sosyoekonomik yapısına uygun, toplumun her katmanına hitap edebilen kullanımlar olarak yeme, içme, kültür, alışveriş noktaları veya karma işlevli mekanlar oluşturulabilir. Yapının kullanılmaması aitlik hissini kaybedilmesine ve toplumsal hafızadaki yerinin zedelenmesine neden olabilir. Seçilecek yeni işlev için çevre sakinleriyle yapılacak görüşme ve anketler aracılığıyla düşünce ve istekleri alınıp dönüşüm sürecine dahil edilmeleri, dönüşüm projesinin daha çok benimsenip kullanılmasını sağlayabilir.

Endüstri yapılarının uygun bir amaçla yeniden işlevlendirilmesi, kent imajına katkı sağlayıp çevresel kalkınma ve gelişimde katalizör görevi görebilir. Sanat ve kültür temelli topluma duyarlı, bütünsel ve yenilikçi işlevler uzun vadede yaşam koşullarının iyileşmesi, suç oranlarının azalması gibi yararlar sağlayabilmektedir. (Cizler, 2012). Yapıya işlev verilirken ekonomik getiri ön planda tutulmamalı, amaç yapı değerlerinin yaşatılabileceği, özellikle çevrenin sosyoekonomik yapısı ve ihtiyaçları göz önüne alınarak yararlı bir kamusal kullanım sağlamak olmalıdır. Böylece çevrelere istihdam sağlayan, çevrelerini canlandırıp değer katan, yeni bir çekim merkezi haline getirebilecek sosyal mekanlar oluşturulabilir.

3. COAL DROPS YARD ALIŞVERİŞ MERKEZİ ÖRNEĞİ

Endüstrileşmeyi yoğun ve erken yaşayan Londra'da, dönemin izlerini taşıyan yapılar şehir kimliğinin oluşmasında katkı sağlamaktadır. Miras olarak kabul edilip korunması amaçlanan yapıların çeşitli işlevlerle kent yaşamına yeniden katılımı sağlanmıştır. Bu doğrultuda eğitim, kültür, eğlence, ticari, konut alanları olarak yeniden işlevlendirilmiş örnekler bulunmaktadır. 19. yüzyılda Londra'nın kuzeyine gelen kömürün aktarılmasını sağlamak amacıyla kanal kenarına kemer, depo ve ofislerden oluşan bir dizi yapı inşa edilmiştir. O dönemde önemli endüstriyel faaliyetlerin gerçekleştiği yapılar, zamanla işlevlerini yitirip farklı amaçlar için kullanılmaya başlanmıştır. Çeşitli endüstri yapısı ve demiryollarından oluşan bölge yıllar boyunca şehrin içindeki suç oranı yüksek tehlikeli alanları oluşturmuştur. Şehir merkezine yakın ve ulaşımdaki önemli konumu ile potansiyele sahip alanın atıl kalmaması gerektiği düşüncesiyle dönüşüm süreci başlatılmıştır. Büyük bir kentsel dönüşüm projesi olan King's Cross Central Gelişim Projesi kapsamında bölgede bulunan önemli ulaşım ağlarını güçlendirilmiş, bir dizi endüstri yapısı ticari, kültürel, eğitim ve kamusal alanlar olarak yeniden işlevlendirilmiş ve atıl kalmış çevrede ofis ve konutlar inşa edilerek sosyal ve ekonomik olarak canlılık hedeflenmiştir. Çalışmanın konusu olan kömür depoları ise alışveriş, kültür, eğlence merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Argent, LCR and Exel, 2002).

Bu makalenin hazırlanması sürecinde Coal Drops Yard hakkında bilgilere; ilgili rapor, makale ve planların incelenmesi, yerinde gözlem ve görüşme ile ulaşılmıştır. King's Cross Central Projesi planlama aşamasındayken geliştirici firmalar Argent St George, London and Continental Railways, Exel ve diğer yetkililer tarafından 2001-2008 yılları arasında hazırlanan raporlara ulaşılmıştır. Bu raporlardan alanın tarihçesi, sınırları, yapıların birbirleriyle ilişkisi, dönüşümün gerekçeleri ve hedeflenen sonuçlar hakkında araştırma yapılmıştır. Dönüşüm sonrası yayınlanan makalelerden Coal Drops Yard yeniden işlevlendirme sürecinde mimari müdahaleler ve kullanımlar hakkında bilgilere ulaşılmıştır. 2019 ağustos ve aralık aylarında yapılan yerinde gözlem ve King's Cross Turist Danışma Ofisi'ndeki görüşme ile yapıların çevresi, yeni kullanımları, hedef kitlesi hakkında bilgi edinilmiştir. Ulaşılan bilgiler yapıya verilen alışveriş merkezi işlevi doğrultusunda mekanların biçimleniş ve oluşturulan kullanımlar, açık kapalı alanların ilişkisi ve mekânsal kurgu üzerinden aktarılmıştır. Yapısal müdahaleler mimarlık ofisinin tasarımının arkasındaki fikirler ile açıklanmıştır.

3.1. Coal Drops Yard Dönüşüm Projesinin Kentteki Konumu ve Tarihçesi

Coal Drops Yard, Londra'nın kuzeyindeki Islington ve Camden ilçe sınırlarındaki karma kullanımlı bir geliştirme planı olan King's Cross Central Projesi'ne dahil endüstriyel bölgede yer almaktadır (Şekil 1). Bölgedeki Viktorya Dönemi'ne ait atıl durumdaki kömür depoları alışveriş kompleksi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Mimari, sosyal ve ekonomik bir dönüşümü amaçlayan King's Cross Central Projesi, St. Pancras ve King's Cross istasyon binalarını, istasyonlar arasındaki ve Regents Kanalı'nın kuzeyindeki bölgeler olmak üzere geniş bir alanı kapsamaktadır. Londra içi ulaşımında aktarımların yapıldığı şehrin büyük metro istasyonlarından King's Cross İstasyonu ile Avrupa şehirleriyle bağlantının kurulduğu St Pancras Uluslararası Tren İstasyonu ve Eurostar gibi önemli ulaşım noktalarına yakın bir konumdadır. Londra şehir merkezine yakın oluşu ve ulaşımın kolaylığı burayı önemli kılmaktadır. Geçmişte ticarete önemli rol oynayan yol, kanal ve demiryolunun kesiştiği bir noktada bulunması kullanımını şekillendirmiştir. Kömür taşımacılığı, gazometreler, tahıl ambarı ve çeşitli depolama binalarıyla uzun süre kullanılan endüstriyel miras alanlarına sahiptir.

Şekil 1. Coal Drops Yard'ın Londra içindeki konumu (<https://www.ft.com>)

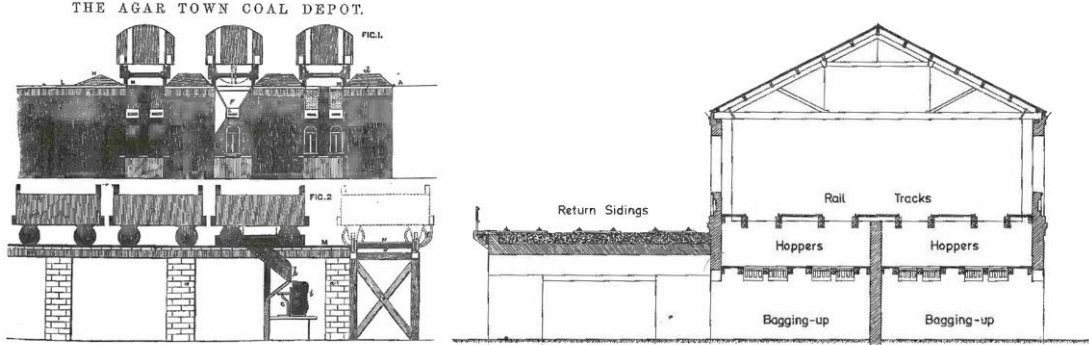
Victoria döneminde kömür Londra için en önemli ürünlerdendi. Şehre kuzeyden tren ve kanal aracılığıyla ulaştırılmaktaydı (King's Cross). Kömür evleri ısıtmakta ve çoğunlukla endüstriyel faaliyetlerde kullanılmaktaydı. Kömür depoları, 1851-1860 yılları arasında İngiltere'nin kuzeyinden demiryolu ile gelen kömürün aktarılması için Regent's Kanalı'nın kuzeyinde kurulmuştur. Londra'yı kanal ve demiryollarıyla diğer şehirlere bağlayan Good Yard adlı bölgede birbirini destekleyici bir dizi endüstri yapısı inşa edilmiştir. King's Cross Central yenileme çalışmaları sırasında da birlikte ele alınıp yeniden işlevlendirilen Goods Yard'da yapıların tamamı (Doğu ve batı kömür depoları, kömür ofisleri, tahıl ambarı kompleksi) Lewis Cubitt tarafından tasarlanmıştır (Şekil 2). Cubitt bu yapı grubunu hızlı, az maliyetli ve bütüncül bir yaklaşımla tasarlamıştır (Argent, LCR and Exel, 2004).

Şekil 2. Goods Yard içinde dönüşüm öncesi batı ve doğu kömür depoları (<https://hydeparknow.uk/>)

İlk olarak 1851'de inşa edilen Doğu Kömür Deposu (Eastern Coal Drops) ikisi kemerden oluşan üç düzeyde ve hava şartları göz önünde bulundurularak üstü geniş açıklıklı ahşap çatıyla kapalı olarak tasarlanmıştır. Bitişik viyadüklerden oluşan uzun ve kapalı yapı 48 birimden oluşmaktaydı. Mal taşıyan trenler yapıya raylarla girip

çıkarmakta; dökme demir sütun ve kirişler üzerindeki demiryolu hattının üzerinde altı açılan vagonlar, kömürü alt kattaki depolama haznelerine dökmekteydi (Şekil 3). Kömürler buradan Londra'ya dağıtılacak at arabalarına yüklenmekteydi (Riding, 2018). İskele, viyadük ve kemerler, avlu ile kanalı birbirine bağlamakta ve alanlar arası ulaşımı sağlamaktaydı. Doğu Kömür Deposu ikinci derece tescilli tarihi eser niteliğindedir (Argent, LCR and Exel, 2001).

Şekil 3. Yapıdaki kömür taşıma sisteminin çalışma şekli (<http://www.heatherwick.com>)

Batı Kömür Deposu (Western Coal Drops) ise 1860'ta, ilkiyle güçlü yapısal, tipolojik, fonksiyonel ve görsel ilişkiye sahip olacak şekilde inşa edilmiştir. Yapının dış duvar ve kemerleri, binanın hücrel bölünmesini ve iç kısımdaki fonksiyonel biçimlenişini dışarıdan tanımlayan özgün mimari detaylara sahiptir. Binanın işleyişi doğrultusunda vagon erişimini sağlamak için üst platforma viyadük eklenmiştir. Kömür, su havzasından mavna ile taşınmaktaydı. 1897'de yapı genel mal trafiğine açıldıktan sonra yapı; 16 eşit perona bölünüp 2 düzeye ayrılmış ve orta kat, alt katın asma katı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Argent, LCR and Exel, 2004). Sonradan inşa edilen ve iki yapının ortasından kanala bağlanan Plimsoll Viyadüğü, tasarım sürecinde halka açık bir alan oluşturmak amacıyla kaldırılmıştır (Argent, LCR and Exel, 2002).

Coal Drops Yard kapsamında yeniden işlevlendirilen yapılardan olan Kömür Ofisleri (Coal Office), Regents Kanalı boyunca kıvrımlı bina bloğunun bir bölümünü oluşturmaktaydı. Ofisler başlangıçta kömür akışını izlemek için çalışan katipleri barındırmaktaydı. Daha sonra King's Cross aracılığıyla Londra'ya getirilen balıkların dağıtımını yöneten personel tarafından kullanılmaya başlanmasıyla yapı Balık ve Kömür Binaları (Fish and Coal Buildings) adını almıştır. 1983 yılında büyük bir yangının ardından terk edilmiştir. (<https://www.kingscross.co.uk/fish-coal-buildings>).

Şekil 4. Kömür Depo (<https://medium.com>)

Zamanla bu yolla ticaretin önemini kaybetmesiyle yoğun endüstriyel faaliyetin yapılmadığı yapılar için yeni işlevler bulunmuştur. Doğu kömür deposu 1879'a kadar cam şişe üreticisi Bagley, Wild and Company tarafından kullanılmıştır. 1897-1899 yılları arasında batı kömür deposunun yanında yeni bir kulübe inşa edilmiş ve bütün yapılar neredeyse bir asır boyunca genel bir depo alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde karayolu taşımacılığının artması, demiryolu ile yolcu ve mal taşınmasının azalmasıyla, bazı binalar British Rail'in karayolu taşımacılığı ve deposu olarak kullanılmıştır. 1980'lerde doğu kömür deposunda meydana gelen yangınla çatının büyük bir kısmı yok olmuş ve kötü hava şartları yapılarda bozulmalara neden olmuştur. Kullanılmayan depolar 1980'lerin başlarından itibaren genellikle yasadışı partiler için kullanılmaya başlanmış, doğu kömür deposunun güney ucu Bagley adında gece kulübüne dönüştürülmüş, 1991-2008 arası Londra'nın en büyük partilerine ev sahipliği yapmıştır. Bu yıllarda film ve klip çekimleri yapılmıştır (Riding, 2018).

3.2. Coal Drops Yard'ın Yeniden İşlevlendirilme Süreci

2001 yılında King's Cross Central Dönüşüm Projesi'nin planlamaları başladı ancak Manş Denizi'ni su altından tünelle diğer Avrupa ülkelerine bağlayan proje Channel Link Tunnel Rail'in çalışmaları devam ettiği için 2007 yılına kadar yapım çalışmalarına başlanamayacaktı. Bu süre zarfında geliştirici firmalar (Argent St George, London and Continental Railways ve Exel), yerel yetkili ve topluluklarla görüşmeler sağlamış; planlama, rapor ve taslaklar gibi bir dizi belge yayınlamıştır. 2002 yılında yayınlanan A Framework For Regeneration'da bölgenin ulaşım olanaklarına yakın olmasıyla gelişen bir faaliyet merkezine dönüşüm potansiyeli olduğu ve ticari, kültürel, sosyal alanlar oluşturularak insanlar tarafından yeniden keşfedilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dönüşümün amacı her biri kendine özgü karakteri ve yer hissine sahip, günün her saati canlı alanlarda çeşitli fonksiyonlar oluşturmaktır. (Argent, LCR and Exel, 2002). 2001'de yayınlanan Parameters for Regeneration'da, geçmişte benzer işlevler için inşa edilmiş yapıların hayatta kalan nadir örneklerinden olan kömür depolarının, kent belleğindeki endüstriyel geçmişi, kendisine özgü dokusu, çevresiyle kuracağı bağlantı ile kamusal kullanım amaçlı işlev verilerek bölgenin canlandırılmasına katkı sağlayabilme potansiyeli vurgulanmıştır. Ayrıca dönüşüm projesi, diğer dönüşüm projeleriyle birlikte, işletme, ziyaretçi, çevre sakinleri ve dolayısıyla bölge için ekonomik kalkınmayı artıracak fırsat olarak görülmüştür (Argent, LCR and Exel, 2001). Camden ilçesinin yayınladığı bildiriye göre endüstri bölgesi geçmişte sahip olduğu yapılar ve tahıl ambarı binasının çevresinde oluşturulmuş düzen bir kent meydanı niteliğindedir. Günümüzde de projenin temelini endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilerek bölgeye hayat vermesi ve insanlar için yeni bir toplanma alanı tanımlaması fikri oluşturmaktadır (Camden Council, 2008).

Kömür depoları, yakınındaki eğitim, konut, kültür amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstri yapılarıyla bütün olarak ele alınıp insanları çekebilecek yeni ve farklı bir çözümle dönüştürülmüştür. Coal Drops Yard ile sosyal hareketliliğin sağlanabileceği, kültür ve alışverişi bir araya getirecek bir mekan oluşturulmak istenmiştir. Yeni işlev, aynı zamanda şehirdeki benzer mekanlar için bir alternatif oluşturmaktadır. Uzun süre atıl kalmış bölgede halka açık mekanların gün içinde aktivitelerle canlı tutulması ile yakın çevrede yaşayanlara dönüşümden önce mümkün olmayan bir güven duygusu ve sosyal toplanma mekanı sağlamaktadır. Bu aktivitelerin Londra'nın geçmişinin izlerini taşıyan endüstriyel bölgede yer alması ve çevresiyle uyum içindeki görüntüsü, ziyaretçiler için çekici unsurlardan olmuştur. Ayrıca Londra'nın merkezine çok yakın oluşu ile ulaşım erişilebilirliğinin kolaylığı, dönüşüm sonrası kurulan ticari merkezlere ve eğitim kurumlarına yakın olması; bir miras yapısı olarak kaliteli ve yer hissine sahip bir çevrede yer alması burayı dönüşüm için çekici kılan unsurlardan olmuştur. Kömür depolarının hemen güneyinde yer alan Regents Kanalı boyunca oluşturulacak rekreasyon alanı da çevre halkı ve diğer ziyaretçiler için bir aktivite alanı olma potansiyeline sahipti.

King's Cross Central Dönüşüm Projesi 2001-2008 yılları arasında planlama çalışmaları başlamış ve 2008 yılı sonrası alanda çalışmalar başlamıştır. Yapıların yeniden işlevlendirilme sürecinde bölge halkı, yapılan çalışmaların öncesinde bilgilendirilmiş, fikirleri alınıp değerlendirilmiştir. Böylelikle yapıların yeni kullanımları ve çevre düzenlemeleri hakkında verilecek kararlarda halkın katılımı da sağlanmış, insanların projeye ilgili katılıp katılmadığı noktalar belirlenmek istenmiştir. Dönüşüm öncesi hazırlanan 'Framework for Regeneration' kitabında dönüşüm projesi hakkında bilgi verilmiş, teklifler sunulmuş ve her bir projeden sonra insanların o teklifle ilgili görüşlerini belirtilmesi istenmiştir. Bölgede ilk olarak 2011 yılında açılan Londra Sanat Üniversitesi ile dönüşüm başlamış, 2018 yılında gazometreler konut ve parka dönüştürülmüştür. 2018 yılının sonunda ise Coal Drops Yard açılmıştır.

3.3. Coal Drops Yard Yeniden İşlevlendirilmesinde Mimari Müdahaleler

King's Cross Central dönüşüm projesi kapsamındaki kömür depoları, Londra merkezli ünlü mimarlık ve tasarım firması Heatherwick Studio tarafından mağaza, restoran, kafe, galeri, performans alanları ile kullanıcılara 'deneyimleme' olanağı sunan bir alışveriş merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Çevresindeki Granary Meydanı ve Regents Kanalı'nı birbirine bağlayan alanda kamusal alan oluşturmak için dönüştürülen yapılar endüstriyel bölgede yeni bir çekim merkezi haline gelmiştir (Şekil 5).

King's Cross Partnership, 2014 yılında alanı baştan sona düşünüp tasarlaması için Heatherwick Studio'yu görevlendirmiştir. 2016 yılında inşaat çalışmaları başlamış, 2018 ekimde tamamlanıp açılmıştır. Bölgenin geliştirici firması Argent, mimarlık ofisinden iki yapıyı birbirine bağlamasını istemiştir. Heatherwick Studio her iki yapının çatısı uzatıp ortada sıradışı bir şekilde bağlamış ve yeni bir katla alanın odak noktasını oluşturmuştur. Victoria Dönemi'ne ait plakalarla kaplanıp 52 adet taşıyıcıyla desteklenen kıvrımlı çatı 19. yüzyıla ait yapıların dokusuyla bütünleştirilmiştir. 9.290 metrekaarelik alanda restoran, bar ve kafelerin yanı sıra çok çeşitli köklü ve gelişmekte olan markaları barındıracak 50'den fazla mağaza birimi oluşturulmuştur (Arch Daily, 2018) (Dezeen, 2018).

Şekil 5. Coal Drops Yard dönüşümden sonraki görünümü (<https://www.archdaily.com>)

Bölgede yer alan tarihi endüstriyel yapılara uygulanan koruma uygulamalarının aktarıldığı King's Cross Central Planning Application Initial Conservation Plans'a göre uzun süre atıl kalıp zarar gören endüstri yapılarının dönüşüm öncesi fiziksel durumları geçirdikleri süreci göstermekteydi. Binanın benzersiz karakterini ifade eden dökme demir sütun ve kirişler ile yapının tarihteki işleyişi ile ilgili bazı özgün özellikler varlığını sürdürse de zaman içinde eklenen rampa, yük asansörleri, asma kat pencereleri, bacalar, tuğla bölmeler depo olarak kullanıldığı dönemin izlerini taşımaktaydı (Argent, LCR and Exel, 2004). Mimarlık ofisine göre yapıyı insan kullanımına uygun hale getirmek en büyük sorundu çünkü yapı kömür alma ve dağıtma mekanizması olarak tasarlanmış, tren yüksekliklerine, at ve araba erişimine uygun olarak inşa edilmiştir. Tasarım sürecinde farklı disiplinlerden mühendis ve mimarlar bir araya gelmiş, son teknoloji araştırma yöntemleri ve gelişmiş dijital araçlarla çalışılmıştır. Binaların yük taşıma kapasiteleri ve yapısal bozulmalar belirlenerek güçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Yeni işlev için uygun olmayan alçak tavanlı katlar kaldırılmış, iki katta yeniden düzenlenmiştir. Mevcut yapısal elemanlar mümkün olduğunca korunmaya çalışılmış, bu durum bazı yerlerde mümkün olmamıştır. Güney birimde orijinal ahşap zemin korunurken, kuzeyde zemin beton dolgu ve çelikle yeniden inşa edilmiştir (Bateman vd., 2019). Doğu kömür deposunun kuzeyinde tren girişinin sağlandığı yangında tahrip olan cephe onarılıp kapatılmıştır. Modern eklentiler, ek ofis ve merdivenler kaldırılmıştır (Riding, 2018). Yenileme çalışmalarında biçim ve doku korunarak yapısal bütünlüğü sürdürmek amaçlanmıştır. Viyadükler korunup yenilenmiş, mağaza vitrinlerini oluşturmak üzere birbirine bakan yüzeyleri açılmış ve cam montelenmiştir (Şekil 6). Viyadüklerdeki bölünmüş parçalı hacim düzeni korunmuş, her biri mağaza ve kafeleri oluşturan birimlere dönüştürülmüştür. Yapıya özgü dökme sütun ve kirişler korunup yenilenmiş, bütün kapı ve pencere doğramalarıyla birlikte siyaha boyanarak bütünlük oluşturulmuştur (Şekil 7).

Şekil 6. Yenileme çalışmaları öncesi ve sonrası doğu kömür deposu (<https://www.ft.com>), (<https://medium.com>)

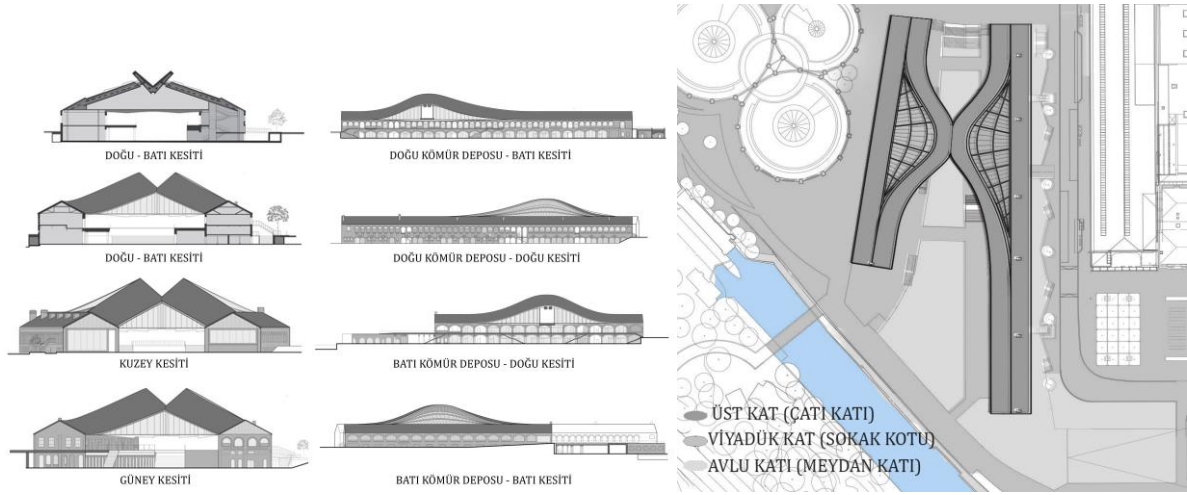

Şekil 7. Doğu kömür deposunu batı cephesinde yenileme öncesi ve sonrası
(<https://www.flickr.com/photos/mattkieffer/>), (<https://iyouall.com>)

Kömür depolarının her iki katında ve oluşturulan cam çatıda 50'den fazla mağaza, kafe ve restoranlar yer almaktadır (Şekil 8) (Şekil 9). Coal Drops Yard farklı seviyelerde kanal, kömür ofisleri, Granary Meydanı ve Cubitt Meydanına rampa, köprü ve merdivenlerle bağlanmak üzere kurgulanmıştır. Ayrıca içi temizlenip boş bırakılan kemerlerden Regents Kanal'a ve sokak yönüne ulaşılmaktadır. Avluya giriş çıkışların sağlandığı koridorlarda yapının tarihi süreci ve eski işlevleri hakkında bilgilendirici panoları yer almaktadır. Oluşturulan her seviye çok sayıda girişe sahiptir (Şekil 10). Meydan olarak tanımlanan avlu (yard) katı ve viyadük kat birbirine bakan cephelerde farklı hacimlerdeki kafe, restoran ve mağazalara giriş çıkışın sağlandığı seviyelerdir. Üst (upper) kat olarak tanımlanan çatı katı ise tek bir ziyaretçi girişine sahiptir ve tek bir birim olarak kullanılmaktadır. Yapılar dışardan birbirine bağlandığı kadar içerden de çok sayıda düşey sirkülasyona sahiptir. Ziyaretçileri aşağı, yukarı, içeri ve dışarı doğru yönlendirip mekanları birbirine bağlayan çok sayıda sirkülasyon elemanı sokak hissi vermekte dönüşüm projesinin geçirgenliğini ve kapsayıcılığını vurgulamaktadır. (Dezeen, 2018). Katlararası sirkülasyonun çeşitli alternatiflerle sağlanması yapının algılanabilirliğini ve yapı içi erişimi kolaylaştırmıştır ancak ilk inşa edildiğinde hiçbir sirkülasyon elemanına sahip olmayan yapılara eklenen köprü ve merdivenler baskın durumda olması kimliğiyle zıtlık oluşturmuştur.

Şekil 8. Avlu ve viyadük kat planları (<https://www.archdaily.com>)

Şekil 9. Kesitler, Şekil 10. Oluşturulan seviyeler (<https://www.archdaily.com>)

Çevresindeki meydan ve sokaklara göre düşük katta kalan avluya merdiven ve rampalarla giriş sağlanmaktadır. Çatıların birleştiği noktadan kanala doğru genişleyen meydana konser, enstalasyon, çeşitli ürün satan marketler kurulmaktadır (Şekil 11). Kömür depolarının doğusundaki Stable Sokağı'n düşük katta kalan kısmında, sokak havasında kültür, sanat ve eğitim ağırlıklı küçük birimler; kısa süreli açılmış pop-up ve deneysel mağazalar atölye, sergi gibi etkinlikler yapmaktadır (Şekil 12).

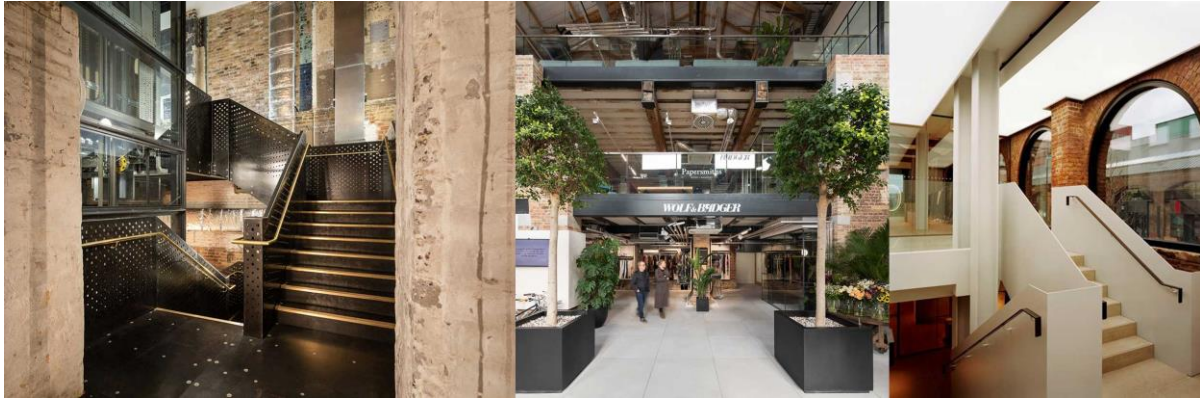
Şekil 11. Avlu (<https://www.architectsjournal.co.uk>), Şekil 12. Lower Stable Sokak (www.kingscross.co.uk)

Coal Drops Yard genelinde mağaza, restoran ve kafeler farklı konseptlerde köklü veya bağımsız markalardan oluşturulmuştur. Kemerlerin genişliği doğrultusunda dört farklı büyüklükte olmak üzere 15, 120, 230 ve 1900 metrekare mağaza birimlerini oluşturmuştur. İç mekanda tasarımlar tarihi yapının getirdiği müdahale sınırları ile endüstriyel mirası koruma yaklaşımı içindedir. Eski ve yenin ayrımı mağazaların konseptleri doğrultusunda kullanılan doku, renk ve malzemelerle aktarılmıştır. Görsellerdeki iç mekanlar incelendiğinde mağaza tasarımlarında konseptlerine göre tarihi endüstriyel doku ile zıtlık yaratan yansıtıcı yüzeyler ile mekanda dinamik etki oluşturulduğu, dokuyu destekleyen çelik materyallerle uyum sağlandığı görülmüştür. Tarihi tuğla duvarlarda elektrik ve havalandırma tesisatları sıva altından geçemeyeceği için tavan ve duvarlarda açıktan geçirilmiştir (Şekil 13)

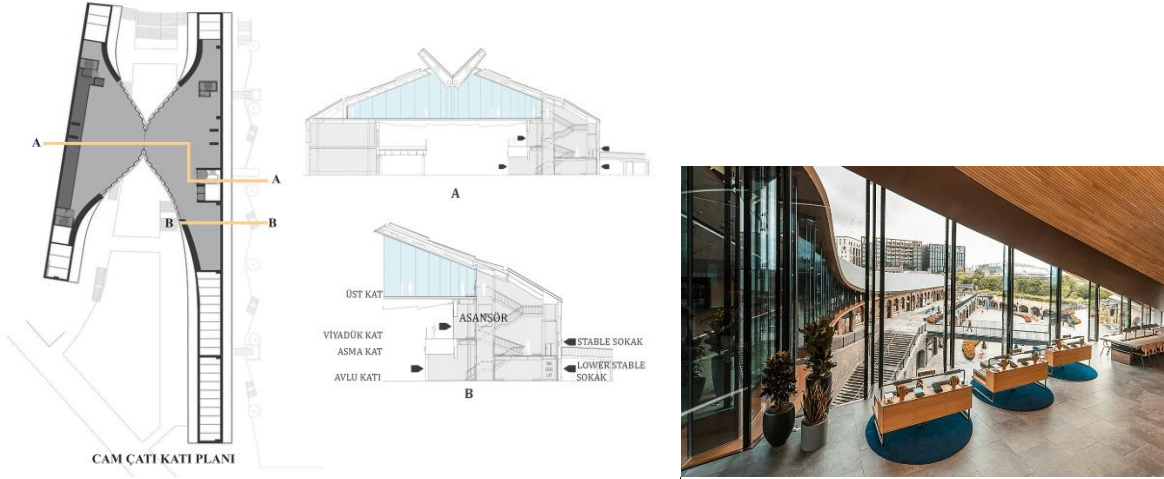
Şekil 13. Mağaza tasarımları (<https://www.designboom.com>), (<https://the-dots.com/>),

Depoların iki ucundaki büyük değişime ve tahribata uğramış yapılar ise daha geniş ve esnek alan gerektiren mağaza ve restoranlar tarafından kullanılmaktadır. Bu birimler en büyük hacime sahiptir ve mağaza veya restoran olarak işlevlendirilmişlerdir. uç kısımlarında, iki kat boyunca devam eden konsept mağazalar tarafından kullanılan kendi içinde dikey dolaşıma sahip birimler dışarıdan endüstriyel yapı hissini bozmadan eski ve yenin birleşimini hissettirmektedir (Şekil 14).

Şekil 14. Mağaza tasarımları (<https://www.designboom.com>), (www.urdesignmag.com)

Ortada iki çatının kıvrılarak birleştirilmesiyle oluşturulan heykelsi üçüncü seviyenin tamamı tek birim olarak kullanılmaktadır. (Şekil 15). Kata ziyaretçi girişleri doğu kömür deposundan asansör ve merdivenle sağlanmakta, ayrıca yük taşınması ve servis için üç farklı merdiven ve asansör yer almaktadır. 1850 metrekarelik mekanda tavan yüksekliği 2,8 ile 8 metre arası değişmektedir. Çatının birleşimi süreci ciddi mühendislik zorlukları getirmiş, çözüm için iki binanın arasındaki en kısa noktada bir A çerçevesi oluşturulmuştur. Cephe boyunca birbirini destekleyen camlar tırtıklı bir şekilde yerleştirilmiştir (Bateman vd., 2019) (Şekil 16). Şu anda teknoloji mağazası Samsung tarafından kullanılan mekanda, çatının yükselip alçaldığı alanlar fonksiyonel dağılımı şekillendirmiş, tam ortada bir amfi kurulmuştur. Zemin ve tavan boyunca kıvrılarak birleşen aydınlatma iç mekanda da birleşmeyi hissettirmektedir.

Şekil 15. Cam çatı katı planı (<https://www.archdaily.com>) Şekil 16. Çatı katı (<https://www.samsung.com/uk>)

Yapılar depo ve gece kulübü olarak kullanılırken duvarlara tabelalar, işaret ve çizimler tutulmuş, alanda özgün zemin döşemesinin kaldığı tek yer camla kaplanmış, zeminde kaldırılan viyadüğün kapladığı alan farklı dokuda taşla döşenmiştir (Riding, 2018). Her biri farklı formlarda bronz döküm asansör düğmeleri tasarlanmıştır (Şekil 17).

Şekil 17. Detaylar (<https://www.folkclothing.com>), (<https://www.arch2o.com>), (Riding, 2018)

3.4. İşlev ve Tasarım ile İlgili Düşünceler

2015'te Heatherwick Studio Coal Drops Yard tasarımını önerdiğinde, İngiliz koruma ve geliştirme topluluklarından eleştiri almıştır. Koruma derneklerine bağlı mimar ve korumacılar yapıya geri dönüşü olmayacak eklentinin yapının kimliğine zarar vereceği, yapıların eser statüsüne saygı göstermediğini ve uyumsuz olduğunu belirtmiştir. Alışveriş merkezi işlevinin ise açık alan duygusunu yok edip yapıyı kapatacağını, alternatif işlev ve tasarım önerileri getirilmesi gerektiğini söylemişlerdir (Architects' Journal, 2015). Thomas Heatherwick ise tasarım yaklaşımından bahsederken birbirine yakın olmayan iki yapıyı bağlayıp ortalarında kamusal alan oluştururken içlerini temizleyip mağazalarla doldurmanın başarılı bir sonuca ulaşamayacağını belirtmiştir. Yapıları bağlamak için yabancı bir ek getirmek yerine iki çatıyı birleştirerek dinamik bir toplanma alanı meydana getirmek istediklerini ve alışverişin buraya gelmek için sadece bir bahane olduğunu söylemiştir. Proje lideri Tamsin Green alanda alışverişten çok daha fazlası olduğunu vurgulamak, ölçek, bütünlük ve etki açısından odak noktası oluşturması için iddialı bir tasarım ihtiyacı duyduklarını belirtmiştir (Design Curial, 2019) (The Spaces, 2018).

Coal Drops Yard kömür depolarına getirdiği radikal tasarımla birlikte yeni işleviyle de tartışma konusu olmuştur. Ticari amaçla dönüşüm, çevresi için bir kullanım çeşitliliği oluşturmakla birlikte kamusal bir alan olarak yüksek fiyatlı satış stratejisi toplumun her kesimine hitap etmemektedir. Mağazalarının büyük bir çoğunluğunun lüks restoran ve giyim mağazaları oluşturmaktadır. Bu durum King's Cross Central Gelişim Planlaması'nın bir parçasıdır ve benzer anlayışta ticari alanlar dönüşüm bölgesinin genelinde mevcuttur. King's Cross Central yeniden işlevlendirilen ve yeni inşa edilen yapılarla mimari bir dönüşümle birlikte sosyal ve ekonomik dönüşümü de amaçlayan bir projedir. Bu yüksek fiyatlı ticaret alanları bölgenin eski tehlikeli çevre imajını yitirip güvenliğin sağlanması, huzurlu ve sağlıklı bir çevre için gerekli görülmüştür (Retail And Leisure Policy, King's Cross, March

2017). Bununla birlikte Coal Drops Yard köklü markalarla ve bağımsız, el yapımı ürün satışlarının yapıldığı mağazalarla birlikte bir karma oluşturmuştur. Yapı itibarıyla geleneksel bir alışveriş merkezi olmayan Coal Drops Yard, alışveriş deneyimini de farklılaştırmak, ziyaretçiler için sürekli kültürel, teknolojik, sanatsal aktivitelerle sosyal etkileşimi sağlamak istemektedir. Bu amaçla mağazalar herkese açık programlar yapmakta, farklı alanlardaki markalar ortak aktivite düzenlemekte, üniversite öğrencilerine ücretsiz eğitimler vermektedir.

4. SONUÇLAR

King's Cross, Londra merkezinde önemli tren istasyonlarına sahip yoğun bir bölgedir. Bölgede endüstriyel faaliyetlerin durması ile yapılar, depo ve daha sonra gece kulübü olarak işlevlendirilmişse de 1980'lerde yarı atıl durumda kalıp çevresi için suç oranı yüksek, bakımsız ve güvensiz bir görüntü vermeye başlamıştır. Bölgedeki ulaşım istasyonları, endüstriyel bölge ve çevresini kapsayan King's Cross Central kentsel yenileme projesi, burayı sosyoekonomik olarak kalkındırmayı hedeflemektedir. Bu süreçte ilk olarak endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve karma kullanımlı yapıların inşa edilmesiyle Londra Sanat Üniversitesi kampüsünün, Google, Youtube gibi firmaların ofislerinin taşınması değişimin başlangıcı olmuştur. Proje genelinde toplumsal faydanın sağlanması ve kapsayıcılık amaçlandığı belirtilse de, dönüşüm stratejisi doğrultusunda yüksek gelir grubuna hitap eden kullanımlar çoğalmış, son olarak 2018'in sonlarına doğru kömür depoları alışveriş merkezi işleviyle toplum kullanımına açılmıştır. Alışveriş merkezi kültür, sanat ve deneyimi bir araya getiren kullanımın çevresinde okul, konut, ofis, müze içinde çeşitlilik oluşturmaktadır. Mağaza ve restoranlar toplumun her katmanı için ulaşılabilir olmasa da merkez genelinde etkinlikler, mağazaların kendine özgü konseptiyle gerçekleştirdiği atölye, eğitim programları ve diğer aktiviteler herkese açık olduğu vurgulanmaktadır.

Coal Drops Yard'ın ilk önerildiği andan itibaren endüstriyel miras yapılarına getirilen tasarım amaçlı müdahale eleştirilmeye başlanmıştır. Tasarımcılara göre yapıların çatılarına getirilen ek, alanın geleneksel olmayan kullanım biçimine uygun olarak farklılık getirmesi amacıyla cesur bir kararla tasarlanmıştır ve kendi karakterine sahip bu yapılar kullanıcılara sadece alışveriş işlevi için açık değildir. Geçmişle bağlantı kuran yapıların toplum kullanımına açılması çevresindeki diğer yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarıyla birlikte kullanım açısından çeşitlilik ve canlılık getirmiştir. Zor bir tasarım ve uygulama süreci geçirmiş projede mimari değeri yüksek ve ilgi çekici mekanlar oluşturulsa da, getirilen büyük çatı eklentisi ve müdahaleler korumanın geri dönülebilirlik anlayışına uygun değildir. İç mekanda eski katmanlar ve yeni tasarım kolayca okunabilen mağaza ve restoranlar endüstriyel kimliğe saygılı tasarım yaklaşımı içindedir. Avlu ve sokakla kendi kendine oluşmuş bir alışveriş caddesi havasını verse de özellikle iki yapıyı bağlayan köprü ve avludan üst kata ulaşan merdivenler bir arada kullanılması yapıların algılanmasını zorlaştırmaktadır.

İşlevsiz kalmış daha geniş ölçekli bir bölgenin yeniden geliştirilmesi sürecinde önemli bir yere sahip bu endüstri mirasının dönüşümü ile canlı ve kullanılan bir çevre oluşmasına katkı sağlanmıştır. Ancak yapılan incelemeye göre endüstri mirasının sosyoekonomik olarak toplumun her katmanına uygun olmayan satış anlayışı ve etkinliklere sahip bir alışveriş merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesinin, sürekli kullanım ve sosyal çeşitliliğin sağlanması açısından yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Eski endüstriyel yapılar kentle henüz buluşmaya başlamıştır. Yeni işlevin tanınırlığının zamanla artması ile kullanıcı hareketliliği artabilir ancak kullanımın herkese yönelik ulaşılabilir mağaza ve sosyal aktivitelerin çoğalması ile süreklilik kazanabileceği düşünülmektedir. Bu örnekte olduğu gibi işlevini kaybetmiş endüstri yapıları, buldukları konumda bir fırsat olarak görülmeli, toplumsal bütünleşmenin sağlandığı, çevresel kaliteyi artıran mekanlar olarak yeniden işlevlendirilmelidir. Çevresel imajın iyileştirilmesi ve kalkınmanın sağlanması bağlamında doğru tasarım ve işlevlendirme politikaları daha olumlu sonuçlar meydana getireceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2018). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM yayınları, İstanbul.
- Altınok, Ü. (1998). Binaların Yeniden Kullanımı, YEM yayınları, İstanbul.
- Arabacıoğlu, P. ve Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron*, 2(4) 205-212.
- Architects' Journal. Conservationists Hit Out at Heatherwick's King's Cross Shopping Scheme, <https://www.architectsjournal.co.uk/news/-conservationists-hit-out-at-heatherwicks-kings-cross-shopping-scheme/10000611.fullarticle>
- Argent, LCR and Exel. (2001). Parameters for Regeneration. Erişim Tarihi: 13.12.2019 https://www.kingscross.co.uk/media/Parameters_for_Regeneration.pdf
- Argent, LCR and Exel. (2002). A Framework For Regeneration. Erişim Tarihi: 13.12.2019. https://www.kingscross.co.uk/media/Framework_for_Regeneration.pdf
- Argent, LCR and Exel. (2004). King's Cross Central Planning Application Initial Conservation Plans. Erişim Tarihi: 13.12.2019. <https://www.kingscross.co.uk/media/31-ICP-A4.pdf>
- Başa, B. (2007). Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekansal Dönüşümlerinin Kavramsal ve Kuramsal Analizi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, , Sanatta Yeterlilik Tezi, 226, İstanbul.
- Bateman, S., Chambers S., Clark E., Hill R., Lenk P., Tattersall S. and Walton J. (2019). A Victorian Heritage Site Adapted For 21st-Century. London The Arup Journal, (1), 4-13. London. Erişim Tarihi: 30.03.2020. <https://www.arup.com/-/media/arup/files/publications/t/the-arup-journal-issue-2-2019.pdf>
- Camden Council. (2008). Regent's Canal Conservation Area Appraisal and Management Strategy. Erişim Tarihi: 29.02.2020. (<https://www.camden.gov.uk/documents/20142/7886271/Regents+Canal+CA+appraisal+and+management+strategy+adopted+Sept+08.pdf/3076d285-b93d-87bc-b20f-e38f2a6b20eb>)
- Cizler, J. (2012). Urban Regeneration Effects on Industrial Heritage and Local Community – Case Study: Leeds, UK. *Sociologija i prostor*, 50 (2 (193)), 223-236.
- Coal Drops Yard Heatherwick Studio. Archdaily, <https://www.archdaily.com/904676/coal-drops-yard-heatherwick-studio>
- Elhan, S. (2009). Kentsel Bellek Bağlamında Sanayi Mirasının Değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Örneği. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 177, İstanbul.
- Engin, H. E. (2009). Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekâna Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 217, Trabzon.
- Fish And Coal Buildings. King's Cross Central Limited Partnership, <https://www.kingscross.co.uk/fish-coal-buildings>
- Heatherwick Studio Joins Roofs of Two Warehouses at Coal Drops Yard Shopping Centre. Dezeen, <https://www.dezeen.com/2018/10/26/thomas-heatherwick-studio-coal-drops-yard-shopping-centre-kings-cross-architecture/>
- Heatherwick's Coal Drops Yard: Can Heritage Locations Revive Retail?. Design Curial, <http://www.designcurial.com/news/heatherwick-coal-drops-yard-can-heritage-locations-revive-retail-7060094/>
- ICOMOS. (2003). The Nizhny Tagil Charter For The Industrial Heritage [<https://www.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf>], Erişim Tarihi (23.03.2020)

Kıraç, B. (2001). Türkiye’de Sanayi yapılarının Günümüz koşullarına Göre yeniden Değerlendirilmeleri konusunda Bir Yöntem Araştırması. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 280, İstanbul.

Köksal, G. ve Ahunbay, Z. (2006). İstanbul’daki Endüstri Mirası İçin Koruma Ve Yeniden Kullanım Önerileri, İTÜ Dergisi A, Mimarlık, Planlama, Tasarım, 5(2), 125-136.

Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama, YEM yayınları, İstanbul.

London’s Coal Drops Yard is Reborn a Retail Destination. The Spaces, <https://thespaces.com/londons-coal-drops-yard-is-reborn-a-retail-destination/>

Mengüşoğlu, N., Boyacıoğlu, E. (2013). Reuse of Industrial Built Heritage For Residential Purposes In Manchester. Metu Journal of the Faculty of Architecture, (30:1), 117-138.

Palmer, M. Neaverson P. (1998). Industrial Archeology Principles and Practice, Routledge, London and New York.

Retail And Leisure Policy, King’s Cross, March. (2017). Erişim Tarihi: 13.12.2019. (<https://www.kingscross.co.uk/media/Retail-and-Leisure-Policy-Kings-Cross-2017.pdf>)

Riding, J. (2018). Coal Drops Yard in Six Stories. NC1 Coal Drops Yard. Erişim Tarihi: 25.11.2019. (<https://www.coaldropsyard.com/media/Coal-Drops-Yard-stories.pdf>)

Saner, M. (2012). Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar. Planlama Dergisi, (52), 53-66.

Severcan, Y. C. (2012). Endüstriyel Mirasın Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesine İlişkin Özelleştirme Yaklaşımları: Olanaklar ve Sorunlar. Planlama, no.1, 40-46.

The Coal Drops. King's Cross Central Limited Partnership, <https://www.kingscross.co.uk/coal-drops>

Tolga, H. B. (2006). Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekana Etkileri: Beykoz Kundura Ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 157, İstanbul.